

וכדי שלא תטעה בסדר שלש הטומאות הבאות מחמת שרץ, יהא סימנך: נזייתא [עושי שכר]! שקודם הם מניחים את הכלי, ואחר כך נותנים בו את השעורים, ואחר כך את המשקה. וכמו כן הוא סדר טומאת שרץ. השרץ מטמא את הכלי, והכלי מטמא את האוכל, והאוכל מטמא את המשקה.

תנן התם: שרץ שנמצא בתנור, הרי הוא מטמא את התנור. והפת שבתוכו נעשית שניה בלבד. מפני שאין השרץ נוגע בפת, אלא הוא מטמא את התנור תחלה, ועושהו ראשון, והתנור מטמא את הפת ועושה אותה שני לטומאה.

אמר ליה רב אדא בר אבהה לרבא: והרי קיימא לן שכלי חרס מיטמא מאוירו. ואם נמצא שרץ בחללו, הרי הוא נטמא מחמתו, אף אם לא נגע בו. אלמא, אם נמצאת בתוכו טומאה, הרי הוא כאילו מלא טומאה. ואם כן, הפת שבתוכו, תיטמא ישירות מהשרץ. דניחזי להאי תנור כמאן דמליא טומאה דמי, ותיחזי האי פת ראשונה לטומאה, כאילו נוגעת ונטמאת מהשרץ עצמו.

אמר ליה רבא: לא סלקא דעתך לומר כן.

דהרי תניא: יכול יהו כל הכלים, כגון כלי מתכת וכלי עץ, הנתונים בתוך כלי חרס גדול, מטמאין [נטמאים] מאויר כלי חרס כאשר יש בתוכו שרץ מת?

תלמוד לומר: "כל אשר בתוכו [בתוך הכלי כ-ב חרס] — יטמא", וסמוך ליה, לומר איזה דבר הנמצא בתוכו יטמא — "מכל האוכל אשר יאכל".

ולכן דרשינן הכי: רק אוכל הנמצא בתוך

ואותם האוכלין שהם שלישיים, מטמאין את המשקין. וכרבי עקיבא דדריש "יטמא" "יטמא", שהאוכל שנטמא בכלי מטמא את המשקין.

[ואינו כן אליבא דאמת. דהא לא קאמר רבי עקיבא, אלא שאוכלין שניים הבאים מחמת כלי שנטמא בשרץ מטמאים את המשקין. אבל אוכלין שנטמאו בכלי שנטמא במשקין הבאים מחמת שרץ, שאינם אלא שלישי, אינם מטמאים משקים. אלא דעדיפא מיניה פריך].

ולמרנו בזה, שלש טומאות בשרץ. שטומאת שרץ עושה אף שלישי לטומאה.

ותמהינן: והא כל הני שנמנו, ארבעה הן. שהמשקין הם ראשון, והכלי הוא שני, והאוכלין הם שלישי, והמשקין — רביעי נינהו.

ומשיננן: גזו [חתוך] את המשקין דנמנו ברישא. והכי קתני: השרץ מטמא את הכלי. והכלי את האוכלין. והאוכלין מטמאים את המשקין. והיינו כרבי עקיבא דאמר: ככר שני עושה שלישי בחולין. אבל שלישי לא עושה רביעי.

והוינן: אדרבה, גזו משקין דסיפא. וניתני הכי: השרץ מטמא את המשקין. והמשקין את הכלי. וכלי מטמא את האוכלין. ותו לא. דהשתא שפיר איכא שלש טומאות בלבד.

ודחינן: לא מסתבר לאוקמא בהכי. שהרי לא אשכחן שום תנא דאמר "משקין מטמאין כלי", אלא רבי יהודה בלבד אמר כן. ואף הוא הדר ביה מכך, כדאיתא לעיל.

כלי חרס שיש בו שרץ מת, מטמא [נטמא] מאויר כלי חרס.

ואין כלי מתכת או עץ המצוי בתוך כלי חרס מטמא מאויר כלי חרס כשיש באויר הכלי חרס שרץ מת.

אלמא, אף שכלי החרס עצמו נטמא מהשרץ הנמצא באוירו, לא אמרינן ביה "כמאן דמליא טומאה דמי" לענין שיחשב השרץ כנוגע בכל מה שבתוכו. ולכן אין שאר הכלים שבתוכו נטמאים.

שנינו במשנה: אמר רבי יוסי: אינה היא המדה. ומודים רבי אליעזר ורבי יהושע, ששורפין [תרומה טהורה וטמאה] זו לעצמה וזו לעצמה. על מה נחלקו? — על התרומה התלויה ועל הטמאה. שרבי אליעזר אומר: תשרף זו לעצמה וזו לעצמה! ורבי יהושע אומר: נשרפות שתיהן כאחת.

רב חסדא רמי תרומת חמץ בפיסחא, אתרומת חמץ בפיסחא. ומשני לה.

וכך הקשה: מני אמר רבי יהושע שתרומה תלויה וטמאה נשרפות שתיהן כאחת?

ורמינהו, אמר רבי מאיר: מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טמאה עם הטהורה בערב פסח.

ואמר ליה רבי יוסי: אין הנידון דומה לראיה.

שכשהעידו רבותינו [רבי חנינא סגן הכהנים ורבי עקיבא], על מה העידו?

אם על הכשר שנטמא בולד הטומאה, ששורפין אותו עם הכשר שנטמא באב הטומאה. הרי לא קפדינן בכך שהוא מוסיף טומאה על טומאתו. משום שבין כך, בשר זה טמא ובשר זה טמא.

אם על השמן שנפסל במגע טבול יום, שמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת, על אף שמוסיפים בכך לשמן דין טומאה מחודש [שמעתה הוא ראוי לטמא אחרים]. הרי זה משום שבין כך, שמן זה פסול ושמן זה טמא. ולכן לא איכפת לנו שעל ידי הנר ייעשה השמן הזה טמא לטמאות אחרים.

אף אנו מודים בתרומה שנטמאת בולד ולד הטומאה [שאינה אלא שלישית], ששורפין אותה עם התרומה שנטמאת באב הטומאה, אף שנוספת לה טומאה בכך שנעשית שניה. משום שבין כך היא פסולה.

אבל היאך נשרוף תרומה טהורה, או אפילו תלויה [ספק טמאה], עם התרומה הטמאה? והלא שמא יבא אליהו ויטהרם לספיקות. ונמצא שתרומה טהורה היא, ואסור לטמאותה.

ואף שבשעה שישית של ערב פסח קיימין, ובלאו הכי אולא התרומה לאיבוד, אסור לטמאותה.

קתני מיהת, שאסר רבי יוסי לטמא אף את התלויה בערב פסח.

ואילו במתניתין קאמר רבי יוסי, שדוקא טהורה אין שורפין עם הטמאה. אבל בתלויה וטמאה, התיר רבי יהושע לשורפן כאחת.

ומשני לה רב חסדא:

הא דמתניתין, רבי שמעון הוא, ואליבא דרבי יהושע קאמר זאת.

והא דברייתא, רבי יוסי הוא, ואליבא דרבי יהושע אמר זאת.

דתניא: י"ד בניסן שחל להיות בשבת, מבערין את הכל [החמץ] מלפני השבת. ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות יחד — דברי רבי מאיר.

ורבי מאיר לשיטתו, שמאחר ואזלא התרומה לאיבוד, מותר לטמאותה.

רבי יוסי אומר: שורפין את התרומה הטהורה בפני עצמה, ואת התלויה בפני עצמה, ואת הטמאה בפני עצמה. ואף שסוף כולן לאיבוד, אסור לטמאותן. ואף את התלויה אין שורפין עם הטמאה, שמא טהורה היא. וכן אין נשרפת עם הטהורה, שמא היא טמאה, ותטמא את הטהורה.

אמר רבי שמעון: לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על התרומה הטהורה ועל הטמאה, שאין שורפין אותן כאחת.

וכן לא נחלקו על התרומה התלויה⁽¹⁾ ועל הטהורה, ששורפין אותן כאחת. שהואיל ולא הוחזקה טמאה ודאית על התלויה, אינו

נראה כמטמא עמה את התרומה הטהורה בידיים.⁽²⁾

על מה נחלקו?

על התרומה התלויה ועל הטמאה.

שרבי אליעזר אומר: תישרף זו בפני עצמה וזו בפני עצמה, שמא טהורה היא.

ורבי יהושע אומר: ישרפו שתיהן כאחת. שכיון דתלויה היא, אי אתה מוזהר על שמירתה.

הרי דפליגי רבי יוסי רבי שמעון בשיטת רבי יהושע, האם יש אזהרה על שמירת התלויה מטמאה, או לא.

ומתניתין, רבי שמעון אליבא דרבי יהושע היא. וברייתא, רבי יוסי אליבא דרבי יהושע היא.

ותמהינן: והא מתניתין דקתני "על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה, שרבי יהושע אומר שתיהן כאחת" — בשיטת רבי יוסי היא נאמרה, ולא רבי שמעון אמרה. ורבי יוסי לא סבירא ליה הכי.

ומשנינן: הכי קאמר רבי יוסי לרבי מאיר:

וכבר נסתפקו התוספות בזה בשבת כה. קובץ שיעורים.

2. רש"י. ונראה מזה, דאף מאן דאסר אינו אלא מדרבנן. ולכן, היכא דלא הוחזקה טמאה לא גזרו. אבל אי מדאורייתא אסור, מאי נפקא מינה בין תלויה וטמאה לתלויה וטהורה? הא סוף סוף ספיקא דאורייתא הוא. קובץ שיעורים.

1. ותימא, לרבי שמעון דשרי לטמא תרומה תלויה ביד, אם כן אף מותר לשורפה. ואמאי קרי לה תלויה, דמשמע, לא אוכלין ולא שורפין.

ויש לומר, ד"תלויה" היינו דאין מצוה לשורפה כתרומה טמאה. תוספות.

וקשה, אי מצות שריפת תרומה טמאה היא מדאורייתא, למה אין חייבין לשורפה מספק.

מיהו אם אין החיוב אלא מדרבנן, אתי שפיר.

על ידי גרמא, אין [מותר]. אבל לטמאות בידים לא התיר אף בתרומה תלויה. ואיך אמר רבי יוסי במתניתין משמיה, דמותר לשרוף את הטמאה עם התלויה בפסח? והרי הוא מטמאה בידים.

ומשני לה: הא דקאמר רבי יוסי במתניתין, לא בשיטת עצמו אמרה, אלא אמרה בשיטת רבי שמעון אליבא דרבי יהושע, דמתיר לטמא את התלויה אף בידים.

והא דתניא משמיה דרבי יהושע, שדוקא על ידי גרמא מותר לטמאותה ולא בידים, בשיטת רבי יוסי אליבא דרבי יהושע היא.

וכבר נחלקו רבי שמעון ורבי יוסי בשיטת רבי יהושע, כמובא בברייתא לעיל.

רבי אלעזר רמי מהא דשנינו בחבית של תרומה שנוולדה ספקטומאה, אתרומה, דשנינו בחבית של תרומה שנשברה. ומשני לה.

וכך הקשה: וכי מי אמר רבי יהושע שיותר לטמא את התרומה התלויה רק על ידי גרמא, וכדמשמע מברייתא דלעיל, שדייקנו "גרמא, אין, אבל בידים, לא"?

ורמינהו: חבית יין של תרומה טהורה שנשברה בנת [מקום דריכת הענבים] העליונה, ובבור שמתחתיה נמצאים חולין טמאין, ועומד יין התרומה ליפול לתוכם ולהיטמא מחמתם — מודה רבי אלעזר ורבי יהושע, שאם הוא יכול להציל ממנה [מחבית התרומה] רביעית יין בטהרה — יציל!

שאם אין תחת ידו אלא כלי טמא, אסור לו לקבל בתוכו את יין התרומה הנשפך מהחבית. שהרי בכך הוא מטמא אותו.

לא מיבעי לדידי, דודאי אין שורפין את שתיהן כאחת. אלא אפילו לשיטת רבי שמעון ואליבא דרבי יהושע, דמיקל טפי מרבי אלעזר, נמי לא ישרפו כאחת.

דכי מיקל רבי יהושע, בתרומה תלויה וטמאה הוא דמיקל. אבל בטהורה וטמאה לא הקל. ולכולי עלמא אינן נשרפות כאחת.

רבי יוסי בר הנינא רמי מהא דשנינו גבי תרומה דעלמא, אהא דשנינו במתניתין גבי תרומת חמץ בפיסחא. ומשני לה.

וכך הקשה: וכי מי אמר רבי יהושע דתרומה תלויה וטמאה ישרפו בפסח שתיהן כאחת [כדאמר רבי יוסי משמיה]?

ורמינהו: חבית של תרומה שנוולד בה ספק טומאה —

רבי אלעזר אומר: אם היתה מונחת במקום התורפה [מקום הפקר], יניחנה במקום המוצנע. ואם היתה מגולה, יכסנה. שאף בתרומה תלויה, אתה מוזהר לשומרה מטומאה, משום דכתיב "משמרת תרומתי", וקרנן "תרומותי", לשון רבים. ויש אם למקרא. הרי שתים במשמע, אחת טהורה ואחת תלויה.

רבי יהושע אומר: אם היתה מונחת במקום המוצנע, מותר לו שיניחנה במקום התורפה. ואם היתה מכוסה, מותר לו שיוגלנה. ואף שהוא גורם בכך שתיטמא מאליה. משום שסבר "יש אם למסורת". וכתיב "משמרת תרומתי", לשון יחיד. שאין במשמע אלא תרומה טהורה, שאתה מוזהר על שמירתה. אבל לא תלויה.

ומשמע, שאף לרבי יהושע, דוקא לטמאותה

מתקיף לה רבא: הא במתניתין נמי איכא הפסד עצים. שאם אתה מחייבו לשרוף את התרומה הטהורה לחוד ואת הטמאה לחוד, יצטרך לעשות שתי מדורות ולהרבות בעצים. ואמאי אסר רבי יהושע לשרוף כזאת?

אמר ליה אבוי: להפסד מרובה כהפסד יין החולין שבבור, חששו. אבל להפסד מועט של ריבוי העצים לא חששו.

ומוכחין: ומנא תימרא דדוקא להפסד מרובה חששו, אבל להפסד מועט לא חששו? מהא דהא תניא: הבית של שמן תרומה טהורה שנשברה בנת העליונה, ובתחתונה [בבור שתחתיה] נמצאים חולין טמאין — מודה רבי אליעזר לרבי יהושע, שאם יוכל להציל ממנה רביעית בטהרה — יציל. ואם לאו, לכולי עלמא תרד לבור ותטמא את השמן שבו, ואל יקבל את התרומה בכלי טמא ויטמאנה בידו!

אלמא, מודה רבי יהושע בשמן, שאף שסופו ליטמא, אסור לטמאותו בידים, ואף במחיר הפסד שמן החולין. משום שאין זה הפסד מרובה.

והוינן בה: מאי שנא שמן דחשיב כהפסד מועט — הלא הוא משום דאף שעל ידי התערובת נאסר שמן החולין באכילה, מכל מקום ראוי הוא להדליק בו.

אם כן, אמאי ביין חשיב ליה כהפסד מרובה? הא יין החולין נמי, אף שיאסר באכילה, עדיין ראוי הוא לזילוף⁽³⁾ [שדרכן היה להתיז מהיין על הכלים, כדי לתת בהם

אלא, אם יספיק להביא כלי טהור ולהציל לפחות רביעית יין בטהרה, הרי הוא מחויב בכך. ואף שבינתיים יפול שאר היין לתוך החולין הטמאים ויתערב עמהם ויאסור אף אותם בשתיה [כדין תערובת חולין ותרומה, שאסורה לזרים אף כשהיא טהורה. ובמקרה דנן הרי היא אסורה אף לכהנים. שהרי התרומה טיטמא על ידי החולין הטמאים. וכהן האוכל תרומה טמאה עובר בעשה].

ומכל מקום, אם בידו להציל רביעית יין בטהרה, יעשה כן אף במחיר הפסד החולין הטמאים.

ואם לאו, אלא עד שיחזור אחר כלי טהור יפול כל היין לתוך החולין, ויטמא על ידם — רבי אליעזר אומר: תרד התרומה הטהורה כולה לתוך הבור ותטמא מאליה, ואל יטמאנה ביד. שעל אף שבין כך סוף התרומה ליטמא, אסור לטמאותה בידים.

ורבי יהושע אומר: אף מותר לו שיטמאנה ביד. ואין בכך משום עבירה על "משמרת תרומתי". שהרי בין כך סופה ליטמא מחמת החולין הטמאין שבבור. אלמא, אית ליה שכל תרומה שסופה לאיבוד, אין אתה מוזהר על טומאתה. והרי אף תרומה תלויה סופה לאיבוד. וקשיא למאי דמשמע מברייאת דלעיל בתלויה, שלא התיר רבי יהושע אלא לטמאותה על ידי גרמא, ולא בידים.

ומשני לה רבי אלעזר: שאני התם בחבית שנשברה, דאיכא הפסד של יין החולין שבבור. אבל שלא במקום הפסד, אסור לטמאותה בידים, אף שסופה לאיבוד.

מסקינן בתמורה דהראוי לקבורה יקבר. והוא

3. ואף על גב דתרומה טמאה מצותה בשריפה,

ושוב מקשינן: אי הכי, אמאי מותר להשהות שמן טמא לצורך הדלקתו?

הא בשמן נמי איכא למיחש דלמא יאכלנו, ואתי ביה לידי תקלה.

ומשנינן: בשמן לא חיישינן לתקלה. משום דכיון שמשמש בו להדלקה, רמי ליה [מניחין] בכלי מאוס, ושוב אינו ראוי לאכילה.

ושוב מקשינן: אי הכי, את יין התרומה הטמא נמי ישהה, על ידי דרמי ליה בכלי מאוס הפוסלו מאכילה, ושוב לא אתי ביה לידי לתקלה.

ומשנינן: מאחר ולזילוף קא בעי ליה, וכי בכלי מאוס רמי ליה?! והרי הוא צריך לריחו הטוב. ואם יניחנו בכלי מאוס, יפגם ריחו.

ואומרת הגמרא כי חשש תקלה עצמה — בפלוגתא דתנאי היא שנויה.

דתנאי: חבית של יין של תרומה שנטמאת —

בית שמאי אומרים: תשפך חבל [חבילה]! כלומר, תשפך כולה בבת אחת, ולא יזלף ממנה מעט מעט, ואפילו בו ביום. משום דחיישינן שמא ישתה ממנה.

מריחו הטוב], ונמצא שאין הפסד מרובה בטומאתו. ואמאי התיר רבי יהושע לטמאותו?

וכי תימא לתרין, זילוף לאו מילתא היא, ולא חשיב כהשתמשות. ומשום כן, אם יתערב החולין בתרומה יהיה בכך הפסד מרובה — הא ליכא למימר הכי.

והאמר שמואל משום רבי חייא: שותין מיין שמחירו לוג בסלע. ומזלפין מיין שמחירו לוג בשתיים סלעים. שאם יש לאדם יין זול ויין משובח, עדיף לו לשתות מהזול, ולזלף מהמשובח.

אלמא, הזילוף חשוב יותר מהשתיה. ואם כן, אף אם יתערב יין החולין בתרומה הטמאה, אין בכך הפסד מרובה. משום שעדיין ראוי הוא לזילוף.

ומשנינן: אין היין ראוי לזילוף אלא כשהוא ישן, שריחו נודף. והכא איירי ביין חדש. וכיון שאינו ראוי לזילוף, איכא הפסד מרובה אם יאסר באכילה.

ושוב מקשינן: והא ראוי הוא להשהותו ולישנו, עד שיהא ראוי לזילוף. ואמאי חשיב ליה כהפסד מרובה?

ומשנינן: לאחר שיתערב עם התרומה הטמאה, יהיה אסור לישנו. משום שאסור להשהות תרומה טמאה, כיון דאתי בה לידי תקלה. דחיישינן דלמא יבוא לשתות ממנה.

הדין זילוף, היכא דראוי לזילוף. תוספות.

וביתר ביאור הוא ברבינו פרץ, דזילופו זו היא קבורתו. וכי היכי דבשמן מותר להנות ממנו בדרך שריפתו, כן מותר ביין ליהנות ממנו בדרך

קבורתו.

אבל התוספות בשבת כה א הקשו, איך מותר לזלף, והרי בעי קבורה. ותירצו דדוקא בערלה וכלאי הכרם שאסורים בהנאה הדין כן. אבל לא

הלל "בין בבית ובין בשדה תעשה זילוף", משמע, דכלל לא עלה על דעתם לחלק בזה.

אלמא, לאו בתקלה פליגי. אלא מטעמא אחרינא אסרו בית שמאי. והא דחיישת לתקלה, שיטה שלישית היא. ואינה ענין למחלוקת בית שמאי ובית הלל כלל.⁽¹⁾

והיינו דאמרינן "תקלה עצמה — תנאי היא". דפליגי בה רבי ישמעאל ברבי יוסי ורבנן.

שנינו לעיל: חבית של תרומה שנשברה וכו', ואם לאו — רבי אליעזר אומר: תרד ותטמא, ואל יטמאנה ביד. ורבי יהושע אומר: יטמאנה ביד!

אמר רבי יוסי בר חנינא: מחלוקת, כשיש בתרומה שיעור סאה, שנפלה לפחות ממאה סאה חולין טמאין. לפי שאין התרומה בטלה ברוב חולין, עד שיהיו בחולין מאה שיעורים כמותה כנגדה. אבל בפחות מכך, הרי היא אוסרת את כל התערובת. ובכי האי גוונא איכא הפסד מרובה דחולין.

אבל אם נפלה תרומה למאה סאין חולין טמאין, לדברי הכל תרד לתוכם ותטמא, ואל יטמאנה ביד. שהרי התרומה בטילה באחד ממאה. ואף אם תיפול לתוך החולין, יהיה מותר לזר לאוכלם. וכיון דליכא בזה הפסד, אסור לטמאותה בחנם.

ורבינו חננאל פירש ד"הכרעת שלישית" היינו דור שלישי. ששלשה דורות היו מזמן בית שמאי עד לרבי ישמעאל ברבי יוסי, כלומר, הכרעת תלמיד לאו הכרעה היא. עוד כתב בשם רב האי, דלא חשיב הכרעה אלא כשהשלישי מכריע לגמרי כדעת האחד,

ובית הלל אומרים: תעשה זילוף, דלא חיישינן לתקלה.

אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי: אני אכריע בין בית שמאי לבית הלל.

אם בשדה נטמאת, תשפך חבל. שהרי בשדה אין לו על מה לזלף. ולא יביאנה לביתו, משום דחיישינן שבינתיים ישתה ממנה.

ואם נטמאה בבית, תעשה זילוף. שהרי יכול מיד לזלף ממנה. ובזמן קצר כזה לא חיישינן לתקלה.

איכא דאמרי, כך אמר רבי ישמעאל: **ביין חדש** שאינו ראוי עדיין לזילוף, תשפך חבל [בבת אחת], ולא ישנה עד שתתיישן. משום דחיישינן לתקלה לזמן מרובה כל כך.

אבל בחבית של יין ישן, שכבר ראוייה היא לזילוף, תעשה זילוף. ואף אם נטמאת בשדה, יביאנה לביתו. לפי שבזמן מועט כזה לא חיישינן לתקלה. ורבי ישמעאל ברבי יוסי היה בדור מאוחר יותר מבית שמאי ובית הלל.

וכשומר דבר זה, אמרו לו חכמי דורו: אין הלכה כמותך. לפי שאין הכרעת דעת שלישית מכרעת.

שהרי ממה שלא אמרו בית שמאי "בין בבית בין בשדה תשפך חבל", ומדלא אמרו בית

בתרומה טמאה, המותרת בהנאה. וכן איתא ברש"י בתמורה לג ב. ויעוין ברש"י שם.

1. רש"י. ותוספות כתבו דאף אי טעמייהו משום תקלה, כיון שלא גילו הראשונים דעתם שיש לחלק בכך, אין הלכה כמכריע.